

Sygn. akt II UK 143/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSA Magdalena Kostro-Wesołowska

w sprawie z wniosku Z. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o wysokość świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 listopada 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 grudnia 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 5 grudnia 2012 r., po rozpoznaniu apelacji o Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 26 kwietnia 2012 r., zmienił wyrok tego Sądu i oddalił

odwołanie ubezpieczonego Z. B. od decyzji organu rentowego z dnia 7 listopada 2011 r., odmawiającej mu prawa do świadczenia emerytalnego obliczonego w oparciu o art. 55 w związku z art. 26 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 162, poz. 1118 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa emerytalna, ustawa o emeryturach i rentach lub ustawa).

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony, urodzony 4 lipca 1942 r., podał we wniosku o przyznanie mu emerytury z dnia 24 czerwca 2009 r., że wysokość świadczenia nie ma być obliczona w myśl „nowych zasad”, a do podstawy wymiaru mają zostać przyjęte wynagrodzenia z 10 kolejnych lat kalendarzowych z ostatnich 20 lat kalendarzowych, tj. z lat 1999-2008. Organ rentowy decyzją z dnia 2 lipca 2009 r. przyznał mu emeryturę począwszy od 1 czerwca 2009 r. W kolejnych decyzjach organ rentowy przeliczał wysokość należnej mu emerytury, uwzględniając kolejne okresy składkowe odwołującego, która począwszy od 1 września 2011 r. wynosi 5.082 zł brutto miesięcznie.

W dniu 30 września 2011 r. ubezpieczony wystąpił o obliczenie wysokości emerytury na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej, twierdząc, że składając w 2009 r. wniosek o emeryturę był przekonany, iż zostanie obliczona mu w najkorzystniejszym dla niego wariancie. Zaskarżoną decyzją z dnia 7 listopada 2011 r. organ rentowy odmówił mu „przeliczenia wysokości świadczenia emerytalnego, na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej, z powołaniem się na treść art. 55 tej ustawy”, twierdząc, że obliczenie emerytury na wymienionych podstawach przysługuje tylko ubezpieczonemu, który składa po raz pierwszy wniosek o przyznanie emerytury. Tymczasem ubezpieczony już wcześniej złożył wniosek o przyznanie emerytury na podstawie art. 53 ustawy o emeryturach i rentach z FUS („na tzw. starych zasadach”). Obliczona na wezwanie Sądu Okręgowego na podstawie według art. 26 ustawy emerytalnej „hipotetyczna” emerytura ubezpieczonego według nowych zasad wyniosła 6.825,59 zł i była wyższa, aniżeli dotychczas pobierane świadczenie emerytalne.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy poczynając od dnia 1 września 2011 r. emeryturę obliczoną na podstawie art. 55 w związku z art. 26 ustawy

emerytalnej. Zgodnie z art. 55 tej ustawy, ubezpieczonemu spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego i wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r., może być obliczona emerytura na podstawie art. 26, jeżeli jest wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53 ustawy. W ocenie Sądu Okręgowego, art. 55 ustawy emerytalnej wymaga jedynie złożenia wniosku o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r., ale w żadnym razie nie wskazuje, że ma to być złożony po raz pierwszy wniosek emerytalny (o przyznanie emerytury). Po ustaleniu, że ubezpieczony spełnia wszystkie warunki formalne do przyznania mu emerytury obliczonej na podstawie art. 55 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej, której wysokość jest dla niego korzystniejsza, aniżeli wysokość dotychczas pobieranego świadczenia, przyznał mu świadczenie w wyższej wysokości.

Po rozpoznaniu apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie ubezpieczonego od zaskarżonej decyzji, wskazując, że z art. 55 ustawy emerytalnej wynika uprawnienie do obliczenia emerytury na podstawie art. 26 tej ustawy, które przysługuje jedynie ubezpieczonemu spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27 tej ustawy. W ocenie Sądu Apelacyjnego chodzi jednak wyłącznie o ubezpieczonego, „czyli według definicji z art. 4 ust. 13 ustawy o osobę, która podlega ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych. Przepis ten dotyczy (*a contrario* osoby), która nie jest jeszcze emerytem, czyli według art. 4 ust. 1 tej ustawy osobą, której wcześniej ustalono prawo do emerytury. Gdyby zamierzeniem ustawodawcy było objęcie tym uprawnieniem także emerytów kontynuujących zatrudnienie po ustaleniu im prawa do emerytury, a zatem osób również podlegających ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu (art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 9 ust. 1d ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), to treść art. 55 ustawy emerytalnej musiałaby uwzględniać nie tylko pojęcie ubezpieczonego, ale również emeryta, właśnie w rozumieniu art. 4 ust. 1 tej ustawy. Skoro ustawodawca dokonał wyraźnego rozróżnienia pojęć emeryta oraz

ubezpieczonego, który dodatkowo, kontynuuje ubezpieczenie emerytalne i rentowe po osiągnięciu wieku emerytalnego przewidzianego w art. 27 ustawy emerytalnej (art. 55 tej ustawy), to nie można równocześnie zakładać, że tym ubezpieczonym w rozumieniu art. 55 tej ustawy będzie także osoba posiadająca ustalone prawo do emerytury i kontynuująca zatrudnienie, a zatem podlegająca obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym. Zatem wystąpienie wnioskodawcy z wnioskiem z dnia 24 czerwca 2009 r. o przyznanie mu emerytury wyliczonej na zasadach przewidzianych w art. 53 ustawy emerytalnej, a więc na tzw. starych zasadach, skutecznie uniemożliwiło mu ponowne wystąpienie o przeliczenie wysokości świadczenia emerytalnego, tym razem w oparciu o art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy. Wnioskodawca, jako emeryt, a więc osoba posiadająca już ustalone prawo do emerytury, nie jest bowiem adresatem normy prawnej z art. 55”.

W skardze kasacyjnej ubezpieczony zarzucił naruszenie art. 55 ustawy emerytalnej przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przepis ten „nie przewiduje możliwości zmiany formuły (sposobu) wyliczenia emerytury dla osób, które pobierają to świadczenie, a jedynie dla osób, które, spełniając warunki do uzyskania emerytury, nie mają jednocześnie przyznanego świadczenia (na mocy decyzji organu rentowego) i kontynuują ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w art. 27 tej ustawy oraz wystąpiły w wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r.” Za przyjęciem skargi do rozpoznania przemawia występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, czy przyznanie emerytury na podstawie art. 53 ustawy emerytalnej nie blokuje możliwości zastosowania przepisu art. 55 tej ustawy.

Zdaniem skarżącego, art. 55 ustawy emerytalnej nie stanowi samodzielnej podstawy przyznania emerytury, umożliwia jedynie ustalenie najbardziej korzystnej wysokości świadczenia przyznanego na podstawie jej art. 27. Przepis ten „sam w sobie nawet nie wymaga, aby skarżący nie pobierał wcześniej świadczenia emerytalnego, a tylko żeby był m in. uprawniony do takiego świadczenia i wniosek w tym zakresie złożył po określonej dacie - przy czym nie ma mowy o tym czy taki wniosek ma być pierwszy czy nie”. W konsekwencji, przyznanie emerytury na podstawie art. 53 ustawy emerytalnej nie blokuje możliwości zastosowania art. 55 tej ustawy. Ustawa emerytalna przewiduje bowiem wiele możliwości przeliczania

przyznanego świadczenia (np. art. 111 i 110 tej ustawy). Zatem samo spełnienie przez ubezpieczonego przesłanek do obliczenia emerytury na podstawie art. 55 ustawy emerytalnej daje mu prawo do jego korzystniejszego przeliczenia. Nie ma przy tym podstaw do wymagania, aby wniosek składany na podstawie tego przepisu „musiał być pierwszym wnioskiem o emeryturę, w szczególności w sytuacji, gdy ubezpieczony pobierał emeryturę na podstawie art. 32 ustawy, a nie na zasadach ogólnych z art. 27”. Zdaniem skarżącego, art. 55 ustawy jest skierowany do osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., które po ukończeniu wieku emerytalnego osiągnęły po wejściu w życie ustawy o emeryturach i rentach na tyle wysokie zarobki, że ich emerytura obliczona na nowych zasadach będzie wyższa od obliczonej na podstawie art. 53 ustawy o emeryturach i rentach.

W konsekwencji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez przyznanie mu wyższej emerytury poczynając od 1 września 2011 r. obliczonej na podstawie art. 55 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego kosztów postępowania za obie instancje, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, alternatywnie domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpatrzenia, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedmiotem kontrowersji interpretacyjnych oraz zasygnalizowanych w skardze kasacyjnej rozbieżności w orzecznictwie Sądów Apelacyjnych jest art. 55 ustawy o emeryturach i rentach, który stanowi, że ubezpieczonemu spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenie emerytalne i rentowe po osiągnięciu wieku emerytalnego i wystąpił z wnioskiem o emeryturę po dniu 31 grudnia 2008 r., może być obliczona emerytura na podstawie art. 26, jeżeli jest wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53 tej ustawy.

Dokonując interpretacji tej regulacji prawnej, Sąd Najwyższy sformułował dotychczas dwa następujące stanowiska. Pierwsze, że ubezpieczony urodzony przed dniem 31 grudnia 1948 r., który po osiągnięciu powszechnego wieku

emerytalnego kontynuował ubezpieczenie i wystąpił o emeryturę po dniu 31 grudnia 2008 r., ma prawo do jej wyliczenia na podstawie art. 27 w związku z art. 55 ustawy emerytalnej, także i niezależnie od tego, czy wcześniej złożył wniosek o emeryturę w niższym wieku emerytalnym lub o emeryturę wcześniejszą (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13, dotychczas niepublikowana). Natomiast w drugim judykacie Sąd Najwyższy uznał, że emeryt pobierający emeryturę przyznaną i obliczoną niezgodnie z wnioskiem emerytalnym (wadliwie) na podstawie dotychczasowych zasad (art. 27 w związku z art. 53 ustawy o emeryturach i rentach), nie traci prawa do ustalenia korzystniejszej wysokości emerytury „kapitałowej” (art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy), jeżeli kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe, gdy z wnioskiem o przyznanie tej emerytury wystąpił po 31 grudnia 2008 r. (art. 55 ustawy, por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2013 r., II UK 23/13, dotychczas niepublikowany). Z motywów tego orzeczenia wynika, że także emeryt, który w dalszym ciągu, choćby nieprzerwanie, był osobą czynną zawodowo i z tego tytułu kontynuował obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe, zachował status ubezpieczonego spełniającego warunki do uzyskania najkorzystniejszego wymiaru należnego mu świadczenia emerytalnego, w tym do jego obliczenia metodą „kapitałową”, jeżeli emerytura obliczona według nowych zasad na podstawie art. 26, jest wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53 ustawy emerytalnej, o ile spełnił warunki wymagane w art. 55 tej ustawy, w tym złożył wniosek emerytalny po dniu 31 grudnia 2008 r. Takie stanowisko zostało sformułowane wobec emeryta, który pobierał emeryturę przyznaną i obliczoną niezgodnie z „pierwszorazowym” wnioskiem emerytalnym (wadliwie) na dotychczasowych zasadach (art. 27 ustawy emerytalnej), chociaż domagał się jej przyznania „w najkorzystniejszym wariantcie”. Taki emeryt - w ocenie Sądu Najwyższego - nie utracił prawa do obliczenia korzystniejszej wysokości emerytury na podstawie art. 26, jeżeli kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe, skoro w już pierwszym wniosku o emeryturę złożonym po dniu 31 grudnia 2008 r. domagał się jej przyznania „w najkorzystniejszym wariantcie”, obejmującym obliczenie jej wysokości na podstawie art. 55 ustawy o emeryturach i rentach.

W przedmiotowej sprawie skarżący prezentuje generalny pogląd, jakoby przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej, której wysokość została ustalona według jej art. 53, nigdy „nie blokowało możliwości zastosowania art. 55”, argumentując, że art. 55 ustawy nie uzależnia *expressis verbis* opcji skorzystania z możliwości obliczenia i uzyskania wyższej emerytury według nowych zasad (w systemie „kapitałowym”) od „warunku, by ubezpieczony składał wniosek emerytalny po raz pierwszy”. W ocenie Sądu Najwyższego następujące okoliczności poddają w wątpliwość taką generalną koncepcję rozszerzającej interpretacji spornej regulacji prawnej. Po pierwsze, art. 55 ustawy o emeryturach i rentach nie funkcjonuje samodzielnie w „próżni normatywnej”, ale jest jedną z wielu jednostek legislacyjnych i redakcyjnych nowego systemu prawa ubezpieczeń społecznych, przeto wymaga posługiwania się nie tylko regułami wykładni gramatycznej, które wzbudziły sformułowane w skardze kasacyjnej wątpliwości interpretacyjne oraz rozbieżności jurysdykcyjne w orzecznictwie Sądów niższych instancji, ale powinien być interpretowany z uwzględnieniem powiązanych z nim regulacji normatywnych ustawy emerytalnej, do której przynależy. Wymaga to rozważenia co najmniej następujących regulacji. Co do zasady, emerytury obliczane w wysokości „kapitałowej” zostały przewidziane oraz uregulowane dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. (art. 24-26 ustawy), ponieważ istotny składnik niezbędny do obliczenia ich wysokości, jakim jest kapitał początkowy, ustalano obligatoryjnie jedynie dla wymienionej kategorii ubezpieczonych (urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. - art. 173 ust. 1 ustawy). Przyznanie ubezpieczonym urodzonym wcześniej (przed 1 stycznia 1949 r.) emerytury obliczonej według nowych zasad (tj. według reguł ustanowionych dla ubezpieczonych urodzonych później - po dniu 31 grudnia 1948 r. z art. 26 ustawy) jest możliwe wyjątkowo na podstawie art. 55, co wymaga ustalenia takim ubezpieczonym kapitału początkowego, co do zasady przewidzianego i ustalanego jedynie dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. Ubezpieczony urodzony wcześniej (przed 1 stycznia 1949 r.), dla którego z mocy ustawy (*a contrario* do art. art. 173 ust. 1 ustawy) nie ustalano obligatoryjnie kapitału początkowego, nie zna wysokości tego wcześniej nieustalonego kapitału, przeto na ogół brakuje mu możliwości dokonania precyzyjnej oceny, jak kształtuje się

wysokość jego emerytury przyznanej mu według dotychczasowych zasad na podstawie art. 27 w związku z art. 53 ustawy w porównaniu do uprawnienia obliczenia tego samego świadczenia (emerytury) w potencjalnie wyższej wysokości według nowych zasad (na podstawie jej art. 26 w związku z art. 55). Istotne jest jednak to, że skorzystanie z możliwości obliczenia potencjalnie wyższej emerytury na podstawie art. 55 ustawy nie wymaga od ubezpieczonego wyboru - spośród wskazanych mu przez organ rentowy możliwości - określonej metody obliczenia wysokości należnej mu emerytury, która z mocy prawa przysługuje mu w wyższej wysokości według nowych zasad (art. 26 w związku z art. 55) zawsze wtedy, gdy składa po 31 grudnia 2008 r. wniosek o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy, a wynik jej obliczenia według dotychczasowych zasad (na podstawie art. 27 w związku z art. 53) jest niższy od obliczonej według nowych zasad (art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy).

Przepis art. 55 ustawy o emeryturach i rentach został skierowany do ubezpieczonych spełniających warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, tj. urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r., którzy spełniając warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, dalej kontynuowali ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu wieku przewidzianego w tym przepisie (co najmniej do końca 2008 r.), a z wnioskiem o przyznanie emerytury na wymienionej podstawie (art. 27 tej ustawy), wystąpili po dniu 31 grudnia 2008 r., także dlatego, że z art. 183 ustawy emerytalnej w stosunku do ubezpieczonych urodzonych później (po 31 grudnia 1948 r.) wynika „stopniowalność” obliczania wysokości należnych im emerytur ustalanych w ściśle ustawowo wskazanych proporcjach, wymagających ich obliczenia zarówno według dotychczasowych zasad na podstawie art. 53, jak i według „nowych” zasad wyliczanych metodą „kapitałową” (art. 26), jeżeli ubezpieczeni urodzeni po 31 grudnia 1948 r. osiągnęli lub osiągną wiek uprawniający do emerytury w ciągu (okresie) lat kalendarzowych 2009-2013. I tak, dla osoby ubezpieczonej urodzonej po 31 grudnia 1948 r., która osiągnęła wiek uprawniający do emerytury w roku kalendarzowym 2009, przyznana na jej wniosek emerytura wynosi 80% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 (według dotychczasowych zasad) oraz 20% emerytury „kapitałowej” obliczonej na podstawie art. 26. Proporcje te zmieniały się w każdym (następującym po 2009)

roku kalendarzowym tak, że dla wymienionej kategorii ubezpieczonych (urodzonych po 31 grudnia 1948 r.), którzy osiągną w 2013 r. wiek uprawniający do skorzystania z emerytury i na wniosek złożony w tym roku kalendarzowym nabędą uprawnienia emerytalne - ich świadczenie wyniesie 20% emerytury obliczonej według „dotychczasowych” zasad na podstawie art. 53 oraz 80% emerytury w wysokości „kapitałowej” obliczonej według „nowych” zasad na podstawie art. 26 (art. 183 ust. 5). Do ponownego ustalenia wysokości emerytury przyznanej według tych „mieszanych zasad” i w opisanych wyżej proporcjach stosuje się - na podstawie art. 183 ust. 6 tej ustawy - jej art. 108, co w szczególności oznacza, że ponowne ustalenie raz przyznanej emerytury obliczonej na podstawie art. 53 ustawy emerytalnej następuje na wniosek zgłoszony nie wcześniej niż po upływie roku kalendarzowego lub po ustaniu ubezpieczeń emerytalnego i rentowych (art. 108 ust. 3). W takich przypadkach i tylko do emerytur obliczonych według nowych zasad określonych w art. 26 ustawy, podstawę ponownego obliczenia emerytury stanowi kwota składek zaewidencjonowanych od miesiąca, od którego podjęta została wypłata emerytury po raz pierwszy, do miesiąca poprzedzającego miesiąc zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury (art. 108 ust. 4 i 5 tej ustawy). Istotne przy orzekaniu w takich sprawach może być to, że osoby, którym w dniu wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach przysługiwały już świadczenia na podstawie dotychczasowych przepisów, zachowują prawo do tych świadczeń w wysokości ustalonej przed dniem wejścia w życie ustawy (art. 180 ust. 1), z zastrzeżeniami ust. 2-5 tego przepisu i z uwzględnieniem jego ust. 6-9. Ponadto, stosownie do art. 194 d ustawy o emeryturach i rentach, jeżeli z wnioskiem o ponowne ustalenie wysokości emerytury wystąpi emeryt, któremu to świadczenie obliczono zgodnie z art. 53, wysokość emerytury oblicza się nowo zgodnie z tym przepisem, tj. według dotychczasowych zasad.

Na takim złożonym gruncie normatywnym, przepis szczególny art. 55 ustawy emerytalnej kreuje (reguluje) wyjątek od zasady ustalania ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. emerytury w wysokości wynikającej z dotychczasowych („starych”) zasad (art. 27 w związku z art. 53 tej ustawy). Ubezpieczonym, urodzonym przed wymienioną datą (1 stycznia 1949 r.), przysługuje prawo do obliczenia emerytury według nowych zasad, jeżeli wysokość

emerytury obliczonej na podstawie art. 26 w związku z art. 55 okaże się wyższa od ustalonej według dotychczasowych zasad, pod warunkiem, że z wnioskiem o przyznanie emerytury z art. 27 ustawy wystąpili po dniu 31 grudnia 2008 r. Jako regulacja szczególna art. 55 ustawy wymaga wykładni ścisłej, uzależnionej wyraźnie od wystąpienia przez ubezpieczonego z wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r. (podkreślenie SN), który - co do zasady - nie może być rozumiany jako wniosek zmierzający do innego celu niż przyznanie po raz pierwszy emerytury na podstawie art. 27 ustawy. W szczególności wniosek o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy nie może być rozumiany jako wniosek o przeliczenie, ponowne przyznanie tego samego świadczenia lub wniosek o ponowne obliczenie wysokości przyznanej emerytury na podstawie tego przepisu (art. 27 ustawy) według nowych zasad, jeżeli wcześniej wysokość emerytury (przyznanej na wniosek złożony przed 31 grudnia 2008 r.) została obliczona według dotychczasowych zasad na podstawie art. 27 w związku z art. 53 ustawy emerytalnej.

Na gruncie skomplikowanych i mało klarownych, nawet dla profesjonalistów prawa ubezpieczeń społecznych, zasad ustalania podstawy wymiaru i sposobów obliczania wysokości należnych świadczeń emerytalnych, rozstrzygnięcia wymaga kwestia, czy obliczenie na wniosek złożony po 31 grudnia 2008 r. przez organ rentowy wysokości należnej emerytury według dotychczasowych („starych”) zasad (art. 27 w związku z art. 53 ustawy emerytalnej), która jest niższa od prawidłowo obliczonej emerytury według nowych zasad na podstawie art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy, ostatecznie lub „dożywotnio” przekreśla prawo do otrzymywania należnej emerytury w korzystniejszej (wyższej) wysokości obliczonej według nowych zasad. W rozpoznanej sprawie skarżący we wniosku złożonym po 31 grudnia 2008 r. domagał się weryfikacji wysokości przyznanej mu emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej, wcześniej obliczonej według dotychczasowych zasad, wskazując na okoliczności istniejące i znane organowi rentowemu (art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach) przed wydaniem pierwszorazowej decyzji o przyznaniu obliczeniu należnej mu emerytury w zaniżonej wysokości według dotychczasowych zasad, opierając się na domniemaniu, że „emerytura ustalona według nowych zasad byłaby dla niego

korzystniejsza”. Ze względu na wymienione okoliczności oraz skomplikowane nawet dla skarżącego, legitymującego się wysokim cenzusem naukowym (profesora nauk humanistycznych), któremu - z racji urodzenia przed 1 stycznia 1948 r. wcześniej obligatoryjnie nie ustalono kapitału początkowego, zasady obliczania wysokości świadczeń emerytalnych w razie „zbiegu” dopuszczalnych (możliwych) metod ustalania prawidłowej wysokości emerytury, Sąd Najwyższy uznał, że skarżący urodzony przed dniem 1 stycznia 1949 r., który spełniał warunki do przyznania emerytury na podstawie art. 27 oraz obliczenia jej wysokości na podstawie art. 26 w związku z art. 55, nie może być definitywnie pozbawiony ani nie traci prawa do obliczenia świadczenia w wyższej „kapitałowej” wysokości (art. 55 ustawy o emeryturach i rentach), jeżeli z wnioskiem o przyznanie po raz pierwszy tej emerytury (z art. 27 ustawy) wystąpił po dniu 31 grudnia 2008 r., która może i powinna być prawidłowo obliczona w wyższej wysokości na podstawie nowych zasad (art. 26 w związku z art. 55 ustawy o emeryturach i rentach) i przyznana jeżeli okazała się świadczeniem wyższym od emerytury obliczonej według dotychczasowych zasad (na podstawie art. 27 w związku z art. 53). Oznacza to, że skarżący, który po dniu 31 grudnia 2008 r. złożył wniosek o przyznanie mu emerytury na podstawie art. 27 ustawy, nie może być definitywnie pozbawiony ani nie traci prawa do ustalenia należnej emerytury w wyższej wysokości, obliczonej według nowych zasad, choćby we wniosku emerytalnym nie skorzystał z (nie zakreślił) zawartej w formularzu wniosku emerytalnego opcji „wyboru” potencjalnie korzystniejszego sposobu obliczenia mu wyższej emerytury (według nowych zasad), zamiast emerytury obliczonej według dotychczasowych zasad, która okazała się niższym świadczeniem emerytalnym. Skorzystanie z możliwości obliczenia wyższej emerytury na podstawie art. 55 ustawy nie wymaga od ubezpieczonego podjęcia decyzji o wyborze jednej z możliwych i prawem przewidzianych metod obliczenia należnej mu emerytury, która przysługuje mu w wyższej wysokości według nowych zasad (art. 26 w związku z art. 55) zawsze wtedy, gdy wynik obliczenia wysokości należnej mu emerytury według dotychczasowych zasad (na podstawie art. 27 w związku z art. 53) jest niższy od obliczonej według nowych zasad (art. 26 w związku z art. 55), jeżeli wniosek o

przyznanie tej konkretnej emerytury (z art. 27 ustawy) ubezpieczony złożył po dniu po 31 grudnia 2008 r.

Stanowisko takie należy odnieść do stanu faktycznego rozpoznanej sprawy. Z dokonanych w niej ustaleń wynika, że w dacie 24 czerwca 2009 r. złożenia wniosku o przyznanie emerytury po raz pierwszy na podstawie art. 27 ustawy, który był złożony po 31 grudnia 2008 r., skarżący, urodzony 4 lipca 1942 r., spełniał warunki obliczenia jej wysokości także na podstawie art. 27 w związku z art. 55 ustawy emerytalnej, tj. w wyższej wysokości obliczonej na podstawie art. 26, zamiast wypłacanej mu zaniżonej emerytury obliczonej mu na podstawie art. 27 w związku z art. 53 ustawy. Wprawdzie w tym wniosku skarżący podał, że jako urodzony przed dniem 1 stycznia 1949 r. nie zgłaszał wniosku o ustalenie kapitału początkowego (pkt II ppkt 4 wniosku o emeryturę) oraz nie domagał się obliczenia jej wysokości według „nowych zasad” (pkt II ppkt 6 tego wniosku), co mogło podważać jego kasacyjne twierdzenie, że składając wymieniony wniosek emerytalny zmierzał do obliczenia wysokości należnej mu emerytury „w najkorzystniejszym dla niego wariantcie”, ale równocześnie organ rentowy nie może zasadnie utrzymywać, jakoby prawidłowo ustalił i obliczył wysokość należnej skarżącemu emerytury według dotychczasowych zasad tylko dlatego, że dostosował się do „wybranej” przez skarżącego metody obliczenia emerytury według dotychczasowych zasad, skoro skarżący nie domagał się obliczenia jej wysokości według „nowych zasad” (pkt II ppkt 6 tego wniosku). Tymczasem treść wniosku o emeryturę, w tym zawarte w nim „informacje” dla do osób ubiegających się o świadczenia emerytalne, nie mogą wprowadzać w błąd ani zawierać (ustanawiać) „pułapek” dla osób uprawnionych do nabycia emerytury przez zmuszanie do wyboru metody, która doprowadziła do obliczenia takim osobom niższych świadczeń emerytalnych w przypadkach, gdyby obliczona przez organ rentowy wysokość przysługujących im emerytur obliczonych według dotychczasowych zasad okazała się niższa od emerytur obliczonych według korzystniejszych nowych zasad, jeżeli spełniali oni warunki do obliczenia wyższych świadczeń według nowych zasad na podstawie art. 55 ustawy emerytalnej. Wprawdzie art. 55 kreuje „możliwość” obliczenia wysokości wyższej emerytury według nowych zasad, jeżeli to świadczenie okaże się wyższe od ustalonego

według dotychczasowych zasad, ale nie może podlegać kwestii, że za obliczenie prawidłowej wysokości należnego świadczenia odpowiada organ rentowy, który jest zobligowany do jego obliczenia w wysokości zgodnej z prawem, bez względu na wnioski lub wybór ubezpieczonego niekorzystnej metody ich obliczenia. Skoro do organu rentowego należy obliczenie wysokości należnego świadczenia w wysokości zgodnej z prawem zarówno według dotychczasowych zasad (art. 27 w związku z art. 53 ustawy), jak i według nowych zasad (art. 26 w związku z art. 55), to organ ten powinien dokonać obu wymienionych operacji matematycznych po to, aby przyznać emeryturę w wyższej wysokości, która przysługuje bez względu na takie żądanie, wniosek lub „wybór” innej opcji przez uprawnionego ubezpieczonego, spełniającego warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu wieku emerytalnego i wystąpił z wnioskiem o przyznanie po raz pierwszy emerytury, o której mowa w podstawie art. 27 ustawy emerytalnej, po 31 grudnia 2008 r. (art. 55 ustawy). Konkretnie rzecz ujmując, analizowany przepis zobowiązywał organ rentowy do obliczenia należnej skarżącemu emerytury w obu wariantach (według dotychczasowych oraz nowych zasad) oraz do przyznania wyższego świadczenia, chociażby na formularzu wniosku emerytalnego uprawniony z jakichkolwiek przyczyn zaznaczył rubrykę, że nie wnosił o obliczenie wysokości emerytury „w myśl nowych zasad”, których zastosowanie doprowadziłoby do obliczenia należnego mu świadczenia w wyższej wysokości. Przyznanie, choćby na wniosek ubezpieczonego, „uwikłanego” treścią formularza wniosku emerytalnego oraz zawartych w nim „informacji” - wskazaniem niekorzystnego sposobu obliczenia wysokości emerytury, który doprowadził do obliczenia mu należnego świadczenia według dotychczasowych zasad w niższej wysokości, w żadnym razie nie może prowadzić do definitywnej, „dożywotniej” utraty prawa do obliczenia wysokości należnego świadczenia emerytalnego w wysokości zgodnej z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa ubezpieczeń społecznych, w tym z art. 55 tej ustawy, według zasady przysługiwania najkorzystniejszego świadczenia, którym - co do zasady - jest należna emerytura ustalona i wyliczona w jej najwyższej wysokości. Osoba uprawniona do skorzystania z możliwości obliczenia wyższej emerytury nie może być zmuszana do „wyboru” niekorzystnej metody obliczenia

należnej emerytury w niższej wysokości wbrew normatywnej treści art. 55 ustawy emerytalnej. Oznacza to, że także emeryt, któremu na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej organ rentowy przyznał emeryturę oraz obliczył ją według dotychczasowych zasad w niższej wysokości (na podstawie art. 53 ustawy), który był w dalszym ciągu i nieprzerwanie osobą czynną zawodowo i z tego tytułu kontynuował obowiązkowe ubezpieczenia emerytalnym i rentowym, zachowuje status ubezpieczonego spełniającego warunki do uzyskania korzystniejszego wymiaru należnego mu świadczenia emerytalnego, w tym do jego obliczenia na podstawie art. 26, jeżeli taki wynik jest wyższy (od emerytury obliczonej zgodnie z art. 53 ustawy emerytalnej), pod warunkiem, że spełniał warunki określone w art. 55 tej ustawy, a w szczególności złożył wniosek o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy po dniu 31 grudnia 2008 r. Odmowa ustalenia lub „dożywotnia” utrata prawa do zweryfikowania wysokości długoterminowych świadczeń emerytalnych ustalonych w deklaratoryjnych decyzjach emerytalnych tylko dlatego, że uprawniony do nabycia emerytury złożył wniosek o jej przyznanie w zaniżonej i niezgodnej z prawem wysokości, powinna być oceniona jako oczywiście sprzeczna z przepisami Konstytucji RP (np. z jej art. 21 i 31), a przez to zdyskwalifikowana (odrzucona) w demokratycznym porządku państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP). W przedmiotowej sprawie oznaczało to, że skoro skarżący kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz spełniał warunki, o których mowa w art. 55 ustawy emerytalnej, w tym złożył wniosek o przyznanie mu emerytury na podstawie art. 27 ustawy po 31 grudnia 2008 r., to nie może na stałe lub „dożywotnio” utracić prawa do obliczenia prawidłowej wyższej wysokości należnego mu świadczenia emerytalnego obliczonego według nowych zasad, które przekraczało jego emeryturę o obliczoną według dotychczasowych zasad przez skarżący organ rentowy o kwotę 20.924 zł rocznie. Tak obliczona wartość „utraconej” części emerytury wymaga sądowego zweryfikowania w zakresie prawidłowości jej obliczenia metodą „kapitałową”, w szczególności gdy chodzi o część składową emerytury ustalonej według nowych zasad, którą stanowi kapitał początkowy, o którego ustalenie skarżący wcześniej nie wnosił, bo jako urodzony przed dniem 1 stycznia 1949 r. nie miał takich uprawnień według art. 173 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach. Okoliczności te wymagają dla prawidłowego osądu

sprawy sprawdzenia dokumentów niezbędnych do ustalenia tego kapitału, który wpływa na wysokość wyższej emerytury należnej według nowych zasad na podstawie art. 55.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy uznał, że emeryt pobierający emeryturę przyznaną i obliczoną na podstawie dotychczasowych zasad (art. 27 w związku z art. 53 ustawy o emeryturach i rentach), nie może być pozbawiony prawa do ustalenia emerytury korzystniejszej w wyższej wysokości obliczonej według nowych zasad na podstawie art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy, jeżeli spełniając warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27 kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz z wnioskiem o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy wystąpił po raz pierwszy po 31 grudnia 2008 r. (art. 55). Skorzystanie z prawnej możliwości obliczenia wyższej wysokości emerytury nie wymaga od uprawnionego wskazania „korzystniejszej” metody obliczenia przysługującej mu emerytury w wyższej wysokości (od ustalonej na podstawie dotychczasowych zasad), ani nie pozostaje do uznania dla organu rentowego (nie jest „fakultatywne”). Tylko w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego (art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach). Natomiast w razie zbiegu możliwości obliczenia wysokości jednego tylko świadczenia - emerytury przysługującej ubezpieczonemu, urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r., spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego oraz z wnioskiem o przyznanie emerytury wystąpił dopiero po dniu 31 grudnia 2008 r. (tj. co najmniej po upływie 10 lat od dokonanej 1 stycznia 1999 r. zmiany systemu ubezpieczeń społecznych), organ rentowy jest zobowiązany obliczyć należne mu świadczenie emerytalne zarówno według dotychczasowych zasad (art. 27 w związku z art. 53), jak i według nowych zasad (art. 26 w związku z art. 55), a następnie przyznać mu emeryturę w wyższej wysokości (art. 55 w związku z art. 100 ust. 1 ustawy). Oznaczało to, że skoro skarżący, urodzony 4 lipca 1942 r. (tj. przed dniem 1 stycznia 1949 r.), złożył po 31 grudnia 2008 r. wniosek o przyznanie mu emerytury po raz pierwszy na podstawie art. 27 ustawy, to organ rentowy powinien obliczyć

wysokość należnej mu emerytury w obu możliwych wariantach, tj. zarówno na podstawie dotychczasowych zasad, jak i według nowych zasad, po to, aby przyznać mu należną emeryturę w wyższej z obliczonych wysokości.

W ocenie Sądu Najwyższego, skarżący nie utracił zatem na stałe możliwości zweryfikowania wysokości przyznanej mu emerytury w zaniżonej wysokości tylko dlatego, że pierwotnie (w 2009 r.) organ rentowy obliczył mu emeryturę według dotychczasowych, zamiast nowych korzystniejszych dla skarżącego zasad, jeżeli - spełniając warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27 - skarżący kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego - z tytułu dalszego zatrudnienia u kilku pracodawców, u których nadal osiągał wysokie zarobki, preferujące go do obliczenia wyższej emerytury według nowych zasad, oraz wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury z art. 27 ustawy po dniu 31 grudnia 2008 r. (art. 55 w związku z art. 114 ust. 1 ustawy). W szczególności, „prawomocność” wadliwej decyzji emerytalnej przyznającej zaniżone świadczenie według dotychczasowych zasad, której osoba uprawniona nie zaskarżyła, ani nawet prawomocny wyrok sądowy wydany w sprawie o powtarzające się długoterminowe świadczenia emerytalne lub rentowe nie stanowią przeszkody ani nie wywołują (nie prowadzą do) definitywnej „utraty” prawa do zweryfikowania tych świadczeń w wysokości zgodnej z prawem, jeżeli organ rentowy jest zobligowany lub wydaje kolejne decyzje w przedmiocie ponownego ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości, od których ubezpieczeni odwołują się do sądu (art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2012 r., II UK 289/11, LEX nr 125839). Przeciwnie stanowisko, wedle którego skarżący miałby być „dożywotnio” pozbawiony kwoty 20.924 zł rocznie (z tytułu „corocznie” zaniżonej wysokości wypłacanej emerytury) tylko dlatego, że organ rentowy obliczył mu emeryturę w niezgodnej z prawem (art. 55) i zaniżonej wysokości, jawi się jako oczywiście niekonstytucyjne, bo sprzeczne z art. 21 i 32 Konstytucji RP, przeto nie zasługuje na akceptację w demokratycznym porządku państwa prawa (art. 2 Konstytucji).

Z opisanych możliwości obliczenia wysokości emerytury, o której mowa w art. 27 ustawy, nie mogą korzystać ubezpieczeni, którzy pobierali takie emerytury przyznane przed końcem 2008 r. w wysokościach obliczonych według

dotychczasowych zasad (na podstawie art. 27 w związku z art. 53 ustawy o emeryturach i rentach), ponieważ stosownie do art. 109 oraz 180 ust. 1 tej ustawy, wysokość emerytury określonej w art. 53, może być ponownie ustalona według dotychczasowych zasad i na podstawie w art. 110-113 ustawy o emeryturach i rentach oraz zgodnie z art. 53 (art. 194d tej ustawy).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy wyrokował jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.